МУЗЕАЛИЗАЦИЈА ЗАОСТАВШТИНЕ АРХИТЕКТЕ МИЛАНА ЗЛОКОВИЋА КАО ПРИМЕР ЗАШТИТЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА

Ангелина Ж. БАНКОВИЋ
Музеј града Београда, Београд

Апстракт: Архитекта Милан Злоковић (1898–1965) је био један од пионира модерне архитектуре на територији Републике Србије и један од оснивача Групе архитеката модерног правца, која се прва залагала за примену начела модерне архитектуре у српској средини. На основу сачуваног архитектонског опуса, резултата теоријског и истраживачког рада и дугогодишње педагошке активности на Архитектонском факултету Универзитета у Београду, Злоковић је у историографији сврстан међу најзначајније српске архитекте прве половине 20. века. Његова заоставштина, која садржи архитектонске пројекте изведених објеката, конкурсне радове, објављене научне радове и рукописе, белешке, фотографије, личне предмете и документа, чува се у породичној кући у Улици Интернационалних бригада 76 у Београду и до сада није била музеолошки вреднована, нити стекла статус културног добра. Наследници архитекте су 2016. године основали Фондацију Милан Злоковић, с циљем да помогну очување и заштиту грађевина подигнутих по његовим пројектима, али и да осигурају заоставштину. Након преговора Фондације и Музеја града Београда, потписан је Протокол о сарадњи на основу којег су започети пренос заоставштине у Музеј и активности на формирању Легата Милана Злоковића. Тиме је почео процес музеализације који је приказан у овом раду са циљем да се, у односу на важећу легислативу у Србији и теоријска становишта одабраних музеолога, прикаже као један од начина заштите културних добара. Истовремено је наглашена и важност његове исправне и темељне реализације, којом се обезбеђује очување свих релевантних података које музејски предмет садржи, али и његова документарна вредност, која је предуслов сваке даље комуникације и адекватне заштите.
Кључне речи: музеализација, Милан Злоковић, заштита културних добара, легат

У овом раду је, на примеру заоставштине архитекте Милана Злоковића (1898–1965), приказано како музеализација доприноси очувању и заштити културног наслеђа. У сарадњи Фондације Милан Злоковић, коју су 2016. године основали његови наследници, и Музеја града Београда, започело се са

преносом заоставштине у Музеј и формирањем легата овог архитекте[1]. Иако је Злоковић био један од пионира модерне архитектуре на територији Републике Србије, који је у историографији сврстан међу најзначајније српске архитекате прве половине 20. века, његова обимна заоставштина до сада није била музеолошки вреднована, нити стекла статус културног добра, што је, између осталог, проузроковало и непотпуно познавање његове архитектонске делатности. Основни циљ овог рада је да прикаже процес музеализације у теорији и пракси, као и начин на који се он спроводи на заоставштини Милана Злоковића, резултате који се њиме остварују, као и значај самог процеса музеализације за заштиту културног наслеђа. Рад је структуиран тако што су укратко представљени Милан Злоковић и његова професионална делатност, чиме је истакнута важност овог архитекте за домаћу историју архитектуре. Затим је објашњен процес музеализације, онако како га виде поједини теоретичари музеологије и онако како је одређен у легислативи Републике Србије. Након тога су приказани садржај заоставштине и, на примеру једног њеног дела који је до сада музеолошки обрађен, како је текао процес њене музеализације у Музеју града Београда, као и који су до сада остварени резултати. У закључку је скренута пажња на промене кроз које сваки предмет који постане део музејске збирке пролази, као и на значај ових промена, чиме је заправо процес музеализације одређен као један од важних начина заштите културног наслеђа.

АРХИТЕКТА МИЛАН ЗЛОКОВИЋ

Милан Злоковић је рођен 6. априла 1898. године у Трсту, у српској породици пореклом из Боке Которске. Трст се у то време налазио у саставу Аустроугарске, па је Злоковић 1908. године завршио немачку основну школу, а затим, 1915, и немачку реалку.[2] Одлучивши се за професију инжењера, уписао је Високу техничку школу у Грацу. У то време, Први светски рат је већ био почео и Злоковић је убрзо мобилисан као припадник аустроугарске војске.[3] По окончању рата, Трст је ушао у састав Краљевине Италије, а Злоковић је, не желећи италијанско држављанство, дошао у Београд, престоницу новоформиране Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Ту је, 1919. године, уписао Архитектонски

1 Овај рад је настао у склопу истраживања за докторску дисертацију под називом „Од приватне заоставштине до музејске збирке. Проблем музеализације Легата Милана Злоковића у Музеју града Београда", која је у припреми на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду.

2 Љ. Благојевић, „Транспозиција духа и карактера италијанско-медитеранске архитектуре у раним пројектима Милана Злоковића", *АУ* 34, 2012, 4; М. Ђурђевић, „Живот и дело архитекте Милана Злоковића (1898–1965)", *ГГБ* 38, 1991, 146. Литература о Милану Злоковићу је многобројна, а неки од објављених радова су и: З. Маневић, *Злоковић*, Београд, 1989; З. Маневић, *Појава модерне архитектуре у Србији* (докторска дисертација), Београд, 1980; З. Маневић, „Злоковићев пут у модернизам", *ГГБ* 23, 1976, 287–298; Lj. Blagojević, *Itinereri: Moderna i Mediteran. Tragovima arhitekata Nikole Dobrovića i Milana Zlokovića*, Beograd, 2015; Љ. Благојевић, „Raumplan у породичним кућама архитекта Милана Злоковића: интерпретација и реализација изворног концепта", *АУ* 5, 1998, 43–56; Љ. Благојевић, „Транскултурални интинерери архитекта Милана Злоковића", *АУ* 32, 2011, 3–15; Lj. Blagojević, „Fervet Opus: Milan Zloković and Architecture of the City", *SAJ* 2/1, 2010, 7–18; А. Кадијевић, „Прилог тумачењу опуса истакнутих београдских градитеља: Милан Злоковић и тражење националног стила у српској архитектури", *ГГБ* 47–48, 2000–2001, 213–224; В. Панић, *Милан Злоковић: афирмација модернизма*, Београд, 2011; M. Milinković, „Setting the Distance: Theoretical Practice of Milan Zloković and its Material Corollaries", *SAJ* 2/1, 2010, 19–46; M. Marjanović, „Milan Zloković and the Problem of Proportions in Architecture", *SAJ* 2/1, 2010, 69–96; Татјана Пурић-Зафироски, „Пропорцијска анализа у текстовима архитекте Милана Злоковића (1946–1965)", *Флоїстон* 11, 2001, 129–150.

3 Љ. Благојевић, „Транскултурални интинерери архитекта Милана Злоковића", *АУ* 32, 2011, 4, 7–9.

одсек на Техничком факултету и већ 1921. године дипломирао код професора Драгутина Ђорђевића. Љ. Благојевић Злоковићеву промену одлуке у погледу образовања и будуће професије види у: „историјском моменту оптимизма, због победе и формирања велике заједничке државе, који је претпостављао с једне стране, обнову ратом разрушених делова земље, а са друге, изградњу нових институција и новог европског простора Краљевине СХС [...]. У таквој атмосфери, претпостављамо, професија архитекта добила је конструктивни и еманципаторски потенцијал, које је могао бити привлачан младом Злоковићу".[4]

Стручно усавршавање је наставио у Француској, а у Србију се вратио 1923. године. На препоруку професора Драгутина Ђорђевића, исте године се запослио као асистент на Техничком факултету, на којем је остао до краја живота. Године 1932. изабран је у звање доцента, 1939. у звање ванредног професора, а редовни професор је постао 1950. године. Од 1950. до 1954. године је био декан Архитектонског факултета. Поред тога, радио је као предавач и у другим образовним институцијама: београдској Реалци (1924–1925), Техничкој школи (1924–1928), Графичкој школи (1927–1928), Вишој педагошкој школи (1925–1936; као хонорарни наставник) и на Техничком факултету у Скопљу (1956–1960). У периоду између два светска рата, до 1941. године, имао је и архитектонски биро у Београду.[5]

Са колегама, Бранисавом Којићем, Јаном Дубовијем и Душаном Бабићем, Злоковић је 1928. године основао Групу архитеката модерног правца (ГАМП), прво удружење архитекта у Србији, које је заступало начела модернизма. Према Члану 1 Правила ГАМП-а, „Циљ Групе је пропагирање савремених принципа у архитектури и примењеним уметностима", а програм рада се, према члану 2, спроводио „редовним састанцима, предавањима, изложбама, стручним публикацијама, оснивању стручне библиотеке, архиве и научним екскурзијама".[6] Чланови Групе су, током њеног постојања, организовали неколико изложби, излагали на изложбама других удружења, одржавали предавања у Београду и у унутрашњости, и писали за дневну штампу и стручне часописима.[7] Поред тога што је био редован члан и један од оснивача, Злоковић је био и један од аутора Правила, а једно време и благајник и председник. Са ГАМП-ом је излагао на девет изложби, о темама везаним за модерну архитектуру је држао предавања на Коларчевом народном универзитету и објављиво прилоге у дневној штампи и стручним часописима, попут љубљанског часописа *Архитектура* и прашког часописа *Ставба*.[8]

За то време је активно радио на пројектовању објеката раличите намене, а прве реализације остварио је у области зграда у приватном власништву. Учествовао је на многобројним конкурсима, а током четврте деценије 20. века по његовим пројектима су подизани и јавни објекти, попут Хипотекарне банке у Сарајеву (1929), Привредног дома у Скопљу (1933), Дечје универзитетске клинике у Београду

4 *Исто*, 10.

5 Lj. Blagojević, *Modernism in Serbia. The Elusive Margins of Belgrade Architecture 1919–1941*, Cambridge, 2003, 266–267.

6 Б. Којић, *Друштвени услови развитка архитектонске струке у Београду 1920–1940*, Београд, 1979, 169, 181.

7 Детаљно о активностима ГАМП-а: З. Маневић, *Појава модерне архитектуре у Србији* (докторска дисертација), Београд, 1980, 98–121; В. Камилић, „Осврт на делатност Групе архитеката модерног правца. Поводом осамдесетогодишњице оснивања", *ГГБ* 55, 2008, 243–249.

8 О делатности М. Злоковића у ГАМП-у: Б. Којић, *Друштвени услови развитка архитектонске струке у Београду 1920–1940*, Београд, 1979, 173–175; Анон., „Циљеви модерне архитектуре", *Време*, 20. 2. 1929; Б. Максимовић, „Изложба Групе архитеката модерног правца у Београду", *БОН* 3, 1933, 228–230; М. Злоковић, „Први салон југословенске савремене архитектуре", *Време*, 18. 2. 1931; М. Петров, „Десета изложба ликовне скупине Облик", *Правда*, 25. 12. 1933; Анон., „Принципи савремене архитектуре", *Време*, 15. 11. 1933.

(1933), Основне школе у Јагодини (1937–40), Дома народног здравља Рисну (1938–41), од којих неки данас представљају најзначајније примере модерне аритектуре.[9] Иако је Злоковић и после Другог светског рата наставио да се бави пројектовањем, реализовано је само неколико његових објеката, попут Туристичког комплекса хотела „Медитеран" у Улцињу (1961–1964) и комплекса Учитељске и Више педагошке школе у Призрену (1959-1962).[10] Његова делатност је у овом периоду првенствено била усмерена на педагошке активности на Факултету и на теоријски рад из области пропорција и модуларне координације.[11] Милан Злоковић је 1963. године добио Седмојулску награду за животно дело,[12] а број пројеката које је током тог периода израдио износи преко 250.[13] Овај податак указује на изузетно обимну пројектантску делатност која се подједнаким интензитетом одвијала током 45 година. Злоковић је преминуо у Београду, 1965. године, изненада, услед проблема са срцем.[14]

ПРОЦЕС МУЗЕАЛИЗАЦИЈЕ У ТЕОРИЈИ И ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

Према холандском музеологу Питеру ван Меншу, сви предмети који нас окружују се налазе у једном од три контекста: примарном, када су још увек у употреби и функционишу у складу са наменом с којом су настали; археолошком, када више нису у употреби; и музеолошком, када прођу кроз процес музеализације и наставе да постоје у виду заштићених музејских предмета.[15] С обзиром да је заоставштина Милана Злоковића у тренутку потписивања Протокола о сарадњи између Музеја града Београда и Фондације Милан Злоковић стајала у кући архитекте и није била коришћена, она се, у складу са овом поделом, налазила у археолошком контексту. Он подразумева стални или привремени депозит предмета који више нису у употреби. Може бити стабилан, проузрокован намерним и планираним одлагањем, или, као у случају заоставштине Милана Злоковића, нестабилан, односно проузрокован друштвеном и/или технолошком превазиђеношћу предмета који се из различитих разлога не уништавају, па се одлажу на таване, у подруме или друге врсте привремених депозита. Прелазак предмета из примарног или археолошког у музеолошки контекст, у којем губи првобитну намену, а добија нову која је првенствено информацијска и комуникацијска, назива се музеализација, а

9 Преглед Злоковићевих пројеката, са напоменом о томе да ли су реализовани, дат је у: З. Маневић, *Злоковић*, Београд, 1989, без пагинације.

10 У оквиру активности на обради заоставштине до сада је пописано преко 50 пројеката насталих после Другог светског рата. За више о туристичком комплексу у Улцињу погледати: M. Milinković, „Setting the Distance: Theoretical Practice of Milan Zloković and its Material Corollaries", *SAJ* 2/1, 2010, 19–46; Lj. Blagojević, *Itinereri: moderna i Mediteran. Tragovima arhitekata Nikole Dobrovića i Milana Zlokovića*, Beograd, 2015, 119–123. За више о комплексу у Призрену: M. Zloković, „Nova učiteljska škola u Prizrenu. Studijska primena modularne koordinacije mera na projekat zgrade montažnog tipa", *Zbornik radova IAU* 1, 1961, 15–22; M. Zloković „Učiteljska škola u Prizrenu", *Arhitektura urbanizam* 38, 1970, 48–50; M. Zloković, Đ. Zloković i M. Mojović, „Viša pedagoška škola u Prizrenu", *Zbornik radova IAU* 6, 1972, 38–39.

11 Више о овом сегменту Злоковићевог рада у: Т. Пурић-Зафироски, „Пропорцијска анализа у текстовима архитекте Милана Злоковића (1946–1965)", *Флоиистон* 11, 2001, 129–150.

12 B. Bogdanović, „Povodom dodeljivanja nagrade za životno delo Milanu Zlokoviću", *Arhitektura i urbanizam* 22–23, 1963, 105–106.

13 У оквиру активности на обради заоставштине пописани су и фотографисани сачувани пројекти. Њихов број тренутно износи 252, али се може претпоставити да ће се он, у даљем процесу рада променити за неких ± 5%.

14 Према усменом казивању породице.

15 П. ван Менш, *Ка методологији музеологије*, Београд, 2015, 182–184.

„ … омогућује да се одабиром, прикупљањем, вредновањем, знанственом и стручном обрадом, чувањем, похрањивањем, излагањем и публицирањем музеалија, стварањем музејских збирних фондова оствари пријенос, распачавање, тумачење и коришћење оних информација које предмети баштине и музеалије као документи аутентичне и стваратељи музеалне стварности носе у себи, емитирају и врло често у облику сложених информацијских склопова порука дају корисницима који с њима уђу у комуникацијски однос." [16]

У пракси, музеализација обухвата следеће активности: очување предмета (чине га селекција, аквизиција, конзервација и управљање музејском збирком), истраживање и каталогизацију, а затим и комуникацију, која се може обављати путем изложби, публиковања или других начина презентације предмета.[17] Ради се заправо о основним музеолошким активностима које подразумевају заштиту (прикупљање, чување, документација, конзервација) и комуникацију (излагање, публиковање, едукација).[18]

Иако се термин музеализација не помиње у важећој законској регулативи у Србији, могуће је идентификовати њене елементе. Тако се у члану 6 Закона о култури дефинише општи интерес у култури и наводе 22 тачке које он обухвата. Под тачком 3. налазе се: „откривање, прикупљање, истраживање, документовање, проучавање, вредновање, заштита, очување, представљање, интерпретација, коришћење и управљање културним наслеђем". Исте активности су наведене и у члану 8, тачка 9, у оквиру дефинисања послова који се сматрају културном делатношћу.[19] У члану 65 Закона о културним добрима дефинисана је, кроз 11 тачака, делатност заштите културних добара, која обухвата: истраживање и евидентирање добара која уживају претходну заштиту (тачка 1), предлагање и утврђивање културних добара (2), вођење регистра и документације о културним добрима (3), предлагање и праћење спровођења мера заштите културних добара (6), прикупљање, сређивање, чување, одржавање и коришћење покретних културних добара (7), спровођење мера техничке и физичке заштите културних добара (8), издавање публикација о културним добрима и о резултатима рада на њиховој заштити (9), излагање културних добара, организовање предавања и других пригодних облика културно-образовне делатности (10).[20]

Већину ових активности наводи и хрватски музеолог Иво Мароевић, али на нешто другачији начин. Он, наиме, говори о четири фазе:

1. сазнајној, која подразумева одређивање и схватање предмета кроз аквизицију и отпис, тако што спознајни процеси делују на одабир и селекцију предмета,
2. комуникацијској, која се бави ширењем и дистрибуцијом знања, стављањем музејских предмета у нове контексте и давањем све ширих значења овим предметима,
3. информацијској, која подразумева приказ знања, бави се организацијом и селекцијом конкретизованих информација које се затим преносе даље, а које се могу поистоветити са каталогизацијом,

---

16 I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993, 93–96, 137–138.

17 A. Desvallées et F. Mairesse (ed.), *Key Concepts of Museology*, Paris, 2010, 51; W. Rússio, „Basic Paper", in: *Museological Working Papers* 2, ed. V. Sofka, Stockhom, 1981, 57.

18 П. ван Менш, *Ка методологији музеологије*, Београд, 2015, 159.

19 *Закон о култури*, Службени гласник РС 79/09.

20 Ту су још и, мање важни за овај рад: пружање стручне помоћи на чувању и одржавању културних добара сопственицима и корисницима тих добара (тачка 4), старање о коришћењу културних добара у сврхе одређене овим законом (5) и други послови у области заштите културних добара утврђени овим законом и на основу њега (11); *Закон о културним добрима*, Службени гласник РС 71/94.

4. функцији памћења, тј. похрањивању знања о музејским предметима у документацији о њима, као и заштитом њихових физичких особина, тј. очувањем предмета.[21]

Ове четири фазе, које преноси у музеолошку теорију, Мароевић преузима из дефиниције знања Мирослава Туђмана као „симболичког производа који одређују спознајна, комуникацијска, информацијска функција и функција памћења". Мароевић уводи дефиницију знања јер сматра да музеолошки контекст представља начин чувања и фиксирања неке прошле или имагинарне реалности, која своју веродостојност заснива на разлици између стварног и актуелног идентитета предмета.[22]

На такво становиште се може надовезати и становиште чешког музеолога Збињека Странског, према којем одређени носиоци музеалности (предмети), у циљу очувања, морају бити издвојени из сопствене реалности, након чега постају њен документ.[23] Они тако доспевају у потпуно нови контекст (музеолошки) у коме, с једне стране, могу бити третирани као предмет за себе, са сопственим вредностима, квалитетом, естетиком итд, а с друге као документ стварности из које су издвојени.[24] Мароевић, у том контексту, истиче да се селекција предмета и његов трансфер у музеолошки контекст не обављају само зато што неки предмет постоји, него управо због значења која он носи, а која могу бити научна или друштвена, или једноставно повезана са његовом реткошћу, јединственошћу или ексклузивношћу. Процес индентификације, заштите и чувања музеалности, Мароевић види као један од најважнијих у музејској делатности.[25]

ЗАОСТАВШТИНА МИЛАНА ЗЛОКОВИЋА И ЊЕНА МУЗЕАЛИЗАЦИЈА

Заоставштина Милана Злоковића је, након његове смрти 1965. године, остала сачувана у породичној кући, у Улици Интернационалних бригада 76 у Београду. У њој се налазе оригинални пројекти и документација за подигнуте зграде, конкурсни радови, објављени научни радови и рукописи, белешке, фотографије, лични предмети и документа, а велики део њих до сада није био ни познат ни доступан истраживачима.[26]

Злоковићеви наследници, предвођени унуком, др Ђорђем Мојовићем, као управником, ћерка др Милица Мојовић и син др Ђорђе Злоковић, основали су 2016. године Фондацију Милан Злоковић. Циљеви рада Фондације су очување и заштита грађевина подигнутих по пројектима овог архитекте,

---

21 I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993, 207–208.

22 *Isto*. Стварни идентитет је онај који предмет има док врши функцију због које је настао, док се актуелни односи на идентитет предмета у садашњем тренутку, у којем су акумулиране све промене кроз које је предмет прошао током свог постајања. О томе у: П. ван Менш, *Ка методологији музеологије*, Београд, 2015, 174–178.

23 Различити аутори различито дефинишу музеалност. Према Мароевићу, музеалност је особина предмета да у једној реалности документује неку другу реалност, у садашњости прошлост, у музеју реални свет, итд: I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993, 93–96. Истовремено, Д. Булатовић музеалност тумачи кроз музеалију (предмет који има особину музеалности), наводећи да је„muzealija pojavna, stvarna i tvarna strana *muzealnosti*, osobine svedočanstvenosti ljudskog znanja": D. Bulatović, *Od trezora do tezaurusa. Teorija i metodologija izgradnje tezaurusa baštinjenja*, Beograd, 2015, 25. https://drive.google.com/file/d/0B8_S5L87l0-eMV9MUmYyRDVxUFYxWUdLZlNtVldtaUp2Rk9n/view?pli=1 (приступљено: 15. 1. 2020)

24 Z. Stransky, „Temelji opće muzeologije", *Muzeologija* 8, 1970, 47, 55.

25 I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993, 120–123.

26 Међу многобројним ауторима (види нап. 1) који су се у својим радовима бавили Злоковићем, као они који су се позивали директно на истраживања у заоставштини истичу се Зоран Маневић и Љиљана Благојевић.

Слика 1

Слика 2

као и очување и обезбеђивање заоставштине која се налази у породичној кући.[27] Након усмених преговора вођених између представника Фондације и Музеја града Београда, у мају 2017. године је потписан Протокол о сардњи на основу којег ће заоставштина из породичне куће бити пренета у Музеј града Београда и формиран Легат Милана Злоковића.[28]

У наредном периоду уследиле су активности које су на првом месту биле посвећене сагледавању, у најопштијем могућем смислу, садржаја заоставштине и њеног стања. Она није била сређена, пописана или на било који начин систематизована, и била је лоцирана на више места у кући.[29] Та места обухватала су оне просторе у којима се обично одлажу ствари које се више не користе, али које нисмо спремни да бацимо: таван, подрум и гаражу, али и једну мању просторију у приземљу у којој је, у ормарима, полицама и по поду, била смештена већина материјала. Велики део, углавном пројектне документације, налазио се у седалним деловима и наслонима четири дрвене клупе испод прозора у централном делу приземља, које је пројектовао сам Злоковић у време изградње куће. Треба напоменути и да је, у периоду од Злоковићеве смрти до 2017. године, кућу све време користила породица, чији чланови су живели и у приземљу и на спрату. У септембру 2017. године, у сарадњи Музеја и Фондације се приступило првим активностима на раду са заоставштином, које су подразумевале прикупљање целокупног материјала на једном месту. Одабрана је поменута мања просторија у приземљу, у којој је већ била смештена већина метеријала и у коју су преношени предмети из осталих делова куће (сл. 1). Пошто нису чувани у адекватним условима, били су изложени различитим неповољним и штетним ефекатима, као што су прљавштина, влага, нестабилни климатски услови и деловање инсеката и глодара, што је све довело до тога да материјал, поред тога што је био запрљан и оштећен, буде изложен и различитим загађењима органског порекла због којих је био небезбедан за рад. Услед тога је донета одлука да се, по обављању прве тријаже материјала, обави његова стерилизација етилон оксидом у Заводу за биоциде и медицинску екологију, што је урађено у децембру 2017. године (сл. 2). Тиме су елиминисана сва бактеријска и гљивична загађења, а материјал је постао безбедан. Овим процесом, међутим, није било могуће отклонити запрљаност и механичка оштећења (поцепаност, изломљеност, погужваност, недостајуће делове и слично). Паралелно са тријажирањем и припремањем за стерилизацију, материјал је угрубо груписан на пројектну

27 Према усменом казивању управника, др Ђ. Мојовића.

28 АА МГБ, Протокол 02 Бр. 66/27 од 27.5.2017.

29 Ауторка овог рада је кустоскиња Музеја града Београда, задужена за све послове у вези са заоставштином Милана Злоковића, процес њене музеализације и формирање Легата.

документацију, библиотеку и архивалије, које су третиране врло широко, као све оно што не припада другим двема групама.[30]

Уговором о поклону између Музеја и Фондације договорено је да се материјал у Музеј преноси у партијама (чл. 9).[31] По примању сваке групе материјала, запослени у Музеју приступали су његовој даљој тријажи и музеолошкој обради, чиме је започињао процес музеализације. Како је већ наведено, процес музализације у пракси подразумева више елемената, а обухвата селекцију, прикупљање, истраживање, документацију и каталогизацију, очување и конзервацију предмета, а затим и комуникацију, која се обавља путем излагања, публиковања и едукације. Треба нагласити да се ови елементи ретко када обављају одвојено једни од других, или сукцесивно, већ углавном, као што ће бити и приказано, паралелно и међусобно се надопуњујући. Сваки од њих подразумева различите активности који се спроводе у складу са законском регулативом, Стручним упутством о условима и начину чувања и коришћења уметничко-историјских дела, које је донео Народни музеј у Београду 2001. године и интерним процедурама сваке музејске установе понаособ.[32] Тако, селекција представља избор будућег музејског предмета и одлуку о томе шта ће постати део музејске збирке, а шта не. Селекцију, уобичајено, иницира кустос који је надлежан за одређену збирку, а одлуку доноси Комисија за набавку музејских предмета, која се формира у сваком музеју и чини је група запослених стручњака, у тој, или у другим установама, ако конкретна установа самоостално нема довољан капацитет запослених.[33] Одлука се доноси на седници Комисије, чиме започиње прикупљање, односно аквизиција. То је процес набавке предмета и обухвата све радње које следе до тренутка када он постаје власништво музеја. Требало би да се, након доношења позитивне одлуке Комисије за набавку музејских предмета, сачини уговор о поклону или о откупу, којим ће се власништво над предметом пренети са власника на музеј. Ипак, у Упутству Народног музеја (чл. 8) овај корак, као и други набројани у овом члану, а на основу којих предмет постаје власништво музеја, претходи одлуци о томе да ли ће музеј предмет примити у своју збирку.[34]

Након спроведене аквизиције, надлежни кустос може да настави са процедуром која подразумева стручну обраду предмета, током које се ствара примарна музејска документација и обавља

30 У договору између Фондације и Музеја одлучено је да библиотека остане у Фондацији, с обзиром да би у оквиру музејске збирке свака појединачна публикација морала да буде третирана као музејски предмет, чиме би се онемогућило коришћење на начин на који се иначе књиге користе у библиотекама.

31 АА МГБ, Уговор бр. 39/35 од 26. 11. 2018.

32 Стручно упутство о условима и начину чувања и коришћења уметничко-историјских дела (даље Упутство) је доступно на веб сајту Народног музеја: http://www.narodnimuzej.rs/wp-content/uploads/2018/06/Stru--no-uputstvo-o-uslovima-i-na--inu---uvanja-i-kori----enja-umetni--ko-istorijskih-dela.pdf [приступљено 18. 12. 2019], а донето је у складу са чл. 79 и чл. 90 Закона о културним добрима, којима су прописане обавезе централних установа заштите, између осталог и да донесу „стручна упутства о условима и начину чувања, коришћења и одржавања одговарајуће врсте покретних културних добара" (чл. 90).

33 *Исто*, чл. 9.

34 То су: реверс за предмете понуђене на поклон/откуп, уговор о размени или поклону, правоснажност решења о легату или завештању или „други дозвољени основ набавке"; *Исто*, чл. 8. Треба скренути пажњу да оваква процедура подразумева да музеј потпише уговор са понуђачем или на други начин преузме власништво над предметима пре него што донесе одлуку о томе дали ће они постати део његове колекције. У Музеју града Београда се пренос власништва над предметом обавља тек након позитивне одлуке Комисије.

каталогизација предмета.[35] У домаћој музејској делатности већ 1990-их година појавиле су се прве електронске базе података. У Музеју града Београда се од 1990. године користила база података коју је дистрибуирао УНЕСКО. Почевши од 2008, радило се на увођењу Јединственог музејског информационог система који је, за разлику од претходног, објединио све музејске збирке унутар исте базе података и омогућио једноставнију претрагу.[36] Формирање документације од тада, поред уобичајене папирне, обухвата и унос података у електронске информационе системе.

Конзервација се, у пракси, може односити на куративну конзервацију и/или рестаурацију, које подразмевају механичке и хемијске третмане којима се са предмета елиминишу прљавштине и оштећења, односно надомешћују недостајући делови, и на превентивну конзервацију, у склопу које се не обављају интервенције на самом предмету, већ се обезбеђују услови чувања који ће на најбољи могући начин осигурати његову дуготрајност.[37] Конзервација, заправо, подразумева обезбеђивање свих неопходних услова за очување предмета.

Комуникација је активност која долази на крају и која је једина усмерена ка јавности и публици. Она подразумева представљање јавности селектованог, набављеног, обрађеног, у случају потребе конзерваторски третираног и истраженог музејског предмета. Мароевић је види као једну од основних делатности установа које се баве заштитом културног наслеђа и начин на који се баштина укључује у живот грађана. Најчешћи вид комуникације, који Мароевић издваја и као најзначајнији, представљају музејске изложбе, али се она може обављати и путем публиковања музејског материјала, неке врсте електронске презентације, или у оквиру музејских едукативних програма.[38]

Заоставштина Милана Злоковића је још увек у обради, а услед велике количине материјала који садржи и дугог временског периода који њена музеализација захтева, како је поменуто, горе описане активности обављају се паралелно, почевши од 2017. године. Пошто материјал у Музеј стиже по партијама, већ на почетку је донета одлука да се он обрађује по врстама, као и да приоритет при обради буде дат пројектној документацији.[39] Она је, током претходних активности, спакована у 16 специјално направљених картонских амбалажа и 52 картонске ролне, и садржи 2.923 цртежа. До сада је у Музеј пренето 20 ролни и 3 картонске амбалаже. Материјал који је примљен је прошао још један круг селекције, па је изабрано 698 цртежа, који су стручно обрађени и о којима су подаци унети у музејски информациони систем (сл. 3). Ови цртежи су пописани, обрађени и унети у музејску базу података, али ће проћи још један круг селекције пре него што се дефинитивно изаберу они који ће постати део музејске збирке (тј. Легата Милана Злоковића) и тиме добити статус културног

35 Примарна документација је она која настаје у директном контакту са предметом. Поред ње, Мароевић уводи и секундарну и терцијарну документацију: I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993, 191–194. Важно је имати у виду да Закон документацију посматра и третира на исти начин као и само културно добро: *Закон о културним добрима*, Службени гласник РС 71/94, чл. 23.

36 M. Mijajlović i A. Stojanović, „Digitization process in Belgrade City Museum", *Преглед Националног центра за дигитализацију* 17, 2010, 50–54.

37 Ова тумачења дата су у складу са терминологијом коју је усвојио Комитет за конзервацију Међународног савета музеја (ICOM), а која је доступна на http://www.icom-cc.org/242/about/terminology-for-conservation/#.Xh2r_tJKjcs [приступљено 14. 1. 2020]. Превод на српски језик доступан је на: http://cik.org.rs/wp-content/uploads/2016/06/1.2.terminologija_srpski.pdf [приступљено 14. 1. 2020].

38 I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993, 199. За више о комуникацији у музејима, са посебним освртом на музејску изложбу: *Isto*, 199–243.

39 У многим музејима збирке су организоване управо по врстама материјала јер то олакшава процесе рада и чувања материјала. Приоритет је дат пројектној документацији јер је она у највећој мери повезана са архитектонском делатношћу Милана Злоковића.

Слика 3

добра. Наиме, ради се о томе да неки пројекти, или поједини цртежи истог пројекта, постоје у више примерака, понекад израђени у истом материјалу и техници, али углавном као цртежи на паусу и њихове копије на озалиду, док се конкрусни радови појављују и у виду акварелисаних озалидних копија каширaних на картон. С обзиром да музејске збирке треба да буду формиране систематски и селективно, да буду сачињене од групе предмета које заједно чине смислену целину, као и да треба избегавати гомилање предмета, донета је одлука да ће у састав Легата ући само цртежи на паусу и акварелисане озалидне копије каширане на картону, као примерци конкурсног материјала. Међутим, да би овај процес могао да буде реализован на адекватан начин, неопходно је обрадити све цртеже из којих се састоји пројектна документација.[40]

Активност која је морала да претходи успешној реализацији наведеног је обимно и детаљно истраживање делатности Милана Злоковића, радова који су до сада публиковани о њему, као и дешавања на архитектонској сцени Краљевине СХС/Југославије, а затим и ФНРЈ, односно СФРЈ. Заправо, предзнање о предмету и познавање основне научне дисциплине која се предметом бави, омогућили су да музејски стручњак надлежан за обраду Злоковићеве заоставштине буде у могућности да прими информацију коју предмет садржи, односно да га идентификује, датује, исправно атрибуира, одреди материјал и технику његове израде и сл. Речима хрватског музеолога И. Мароевића:

40 Више о музејским и другим збиркама, начинима и принципима њиховог формирања у: R. Belk, “Collectors and collecting”, in: *Interpreting Objects and Collections*, ed. S. Pearce, London and New York, 2003, 317–326; S. Pearce, “The urge to collect”, in: *Interpreting Objects and Collections*, ed. S. Pearce, London and New York, 2003 157–159; S. Pearce, „Collecting reconsidered”, in: *Interpreting Objects and Collections*, ed. S. Pearce, London and New York, 2003, 193–204; Š. Makdonald, „Kolekcionarstvo”, u: *Vodič kroz muzejske studije*, prir. Šeron Makdonald, Beograd, 2014, 124–125.

Слика 4

Слика 5

„Стручњак мора бити способан уочавати садржај предмета преко ознака које предмет има као носилац те ознаке. Другим ријечима, предмет може бити знаком с великим бројем варијанти значења, а стручњак мора познавати језик предмета да би разумео његов говор и да би могао очитати и одредити његов садржај и тиме придонјети повећању количине људског знања. Разумјевање говора предмета претпоставља овладавање знањем оних знанствених дисциплина које се баве тим и таквим предметима као дијелом стварности и у том је контексту нужно интердисциплинарно повезивање музеологије са другим знанственим дисциплинама."[41]

Знања стечена истраживањем омогућавају и предуслов су додатне селекције материјала и објективног приступа издвајању онога који ће постати део музејске збирке. Паралелно обављање више активности условило је да се, већ приликом обраде, предмети раздвајају на оне којима је потреба куративна конзервација и/или рестаурација и оне који су у задовољавајућем стању. Тако је за конзервацију издвојено 347 предмета, а она је већ обављена на 152 (сл. 4, сл. 5).[42] Предмети који су у задовољавајућем стању, као и они на којима је процес конзервације завршен, дигитално се снимају. До сада је снимљено 420 предмета.[43] Снимљен материјал се одлаже у адекватну бескиселинску амба-

41 I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993,102.

42 АА МГБ, Извештај о реализацији пројекта у области културног наслеђа и библиотечко-информационе делатности, 02. Бр 3760/1 од 31.12.2019; Извештај о реализацији пројекта у области културног наслеђа и библиотечко-информационе делатности, 02. Бр 31/79 од 26. 12. 2018. У Музеју града Београда не постоји конзерваторска радионица за папир, што у значајној мери увећава потребно време и финансије неопходне за реализацију конзерваторских радова.

43 *Исто*.

Слика 6

лажу (мапе од бескиселинског картона, бескиселински папир и метални ормари), чиме се обезбеђују потребни услови чувања, а тиме и њихово очување.

Уговором о поклону између Музеја и Фондације је договорено да ће се заједнички радити на изложби посвећеној Милану Злоковићу, публиковању каталога Легата и објављивању предмета из Легата на вебсајту Музеја (чл. 3). Ради се, заправо, о ономе што је у теорији дефинисано као комуникација, а о чему је било речи раније. С обзиром да је музеализација комплетног материјала предуслов за релизацију изложбе и каталога, они ће бити могући тек када Легат Милана Злоковића буде формиран у целости. У међувремену, комуникација се обавља путем објављивање предмета на вебсајту Музеја, где је тренутно доступна документација за 21 пројекат, која садржи 80 цртежа (сл. 6).[44]

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА ИЛИ ЗНАЧАЈ ПРОЦЕСА МУЗАЛИЗАЦИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА

Значај процеса музеализације огледа се првенствено у томе што се њиме обезбеђују заштита и очување културног наслеђа и омогућују истраживање и комуникација порука које предмети културног

44 Доступно на: http://www.mgb.org.rs/zbirke?issearch=1&category_id=90 [приступљено 10.1.2020]. Треба нагласити да и овај рад представља вид музејске комуникације, јер се и њиме јавност упознаје са заоставштином и њеним садржајем. То важи и за сваки други облик излагања (медији, научне и стручне конференције) о заоставштини.

наслеђа садрже.[45] Током постојања, сваки предмет доживљава постепену функционалну деградацију, изазвану физичком, технолошком и/или психолошком застарелошћу, што углавном доводи до елиминације из примарног контекста. Ако пређе у музеолошки контекст, предмет постаје саставни део збирке чиме улази у систематизовани свет знања.[46] Његова најзначајнија одлика у овом контексту тако постаје његова документарна вредност, па предмет постаје документ и извор знања, добивши функцију аутентичног сведока, документа и/или сведочанства о природним и друштвеним чињеницама.[47] Подаци које предмет садржи, његова документарана и музеолошка вредност, стварају се у примарном и археолошком контексту, али се комуницирају у музеолошком. Тиме процес музеализације утиче на установљену културну и друштвену функцију предмета, што доводи до промене његове друштвене улоге, али и значења.[48]

Сам по себи, археолошки контекст, у којем су се налазили предмети из заоставштине Милана Злоковића, подразумева депоновање ван очију јавности, чиме они „падају у заборав", односно немају могућност да остваре свој потенцијал као документи стварности, нити да комуницирају информације које садрже. Јасан показатељ је то што су истраживањем расположивих извора у склопу активности на музеализацији заоставштине евидентирана укупно 252 пројекта М. Злоковића. Од тог броја, чак 80 пројеката постоји у заоставштини, а није поменуто у историографији. За 40, од укупно 64 пројекта који се у литератури помињу „без ближих података", постоји документација у заоставштини.[49] Изражено у процентима, до сада је у историографији било познато нешто мање од 70% Злоковићеве архитектонске делатности, ако се рачуна и око 25% пројеката о којима, осим тога да Злоковић на њима јесте радио, није било других података. Већ на основу наведених бројева се може рећи да ће процес музеализације, поред тога што ће омогућити потпуније сагледавање архитектонске делатности Милана Злоковића, допринети и потпунијем сагледавању архитектонске сцене у периоду његовог деловања, али и контекста времена у којем је живео и стварао.[50]

Осим тога, музеализацијом се, путем очувања и конзервације, осигурава да се предмети који чине заоставштину заштите од физичког пропадања, а пажљивим документовањем вишеслојних и многобројних информација које предмет садржи, омогућиће се комуникација на различитим нивоима и са различитим члановима заједнице, или, речима И. Мароевића:

> „Свијест о баштини, стварана њезиним посредним или непосредним комуницирањем, постаје дијелом идентитета средине, елементом у представљању једних средина другим, потицајним мотивом великих туристичких миграција, огромним едукацијским потенцијалом".[51]

---

45 I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993, 169–170, 185, 199. Треба поменути и да поједини аутори веома критички посматрају овај процес, као на пример: T. Šola, „On the nature of the museum object. Intordustory reflexions to the topic", in: *Originals and substitutes in museum. ICOFOM Study Series 9*, ed. V. Sofka, 1985, 79–86; Tomislav Šola, *Prema totalnom muzeju*, Beograd, 2011, 165–171.

46 *Isto*, 158.

47 П. ван Менш, *Ка методологији музеологије*, Београд, 2015, 199–202.

48 I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993, 123–130, 152.

49 У каталогу Злоковићевих пројеката који је дао З. Маневић 64 њих је наведено уз констатацију „без ближих података": Маневић, *Злоковић*, Београд, 1989, без пагинације.

50 Опширније о значају архитектонских заоставштина за историографију и заштиту споменика културе у: А. Кадијевић, „Значај заоставштина архитеката за историографију српског градитељства и службу заштите", *Наслеђе* 3, 2001, 211–215; М. Ђурђевић, „Заоставштине српских архитеката у Музеју архитектуре и њихов значај за историју архитектуре и службу заштите", *Флогистон* 10, 2000, 231–235.

51 I. Maroević, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993, 199.

ИЛУСТРАЦИЈЕ

1: Спакован материјал након прве тријаже
Packed material after the first round of selection
2: Стерилизација материјала
Sterilization of material
3: Обрада предмета у Јединственом музејском информационом систему
Object processing in the Unique museum information system
4: Предмет из заоставштине пре куративне конзервације
Object before remedial conservation
5: Предмет из заоставштине после куративне конзервације
Object after remedial conservation
6: Презентација Легата Милана Злоковића на вебсајту Музеја града Београда
Presentation of Milan Zloković's Bequest at Belgrade City Museum's webpage

ЛИТЕРАТУРА

Аноним. „Принципи савремене архитектуре", *Време* (Београд), 15. 11. 1933.

Аноним. „Циљеви модерне архитектуре", *Време* (Београд), 20. 2. 1929.

Belk, Russell W. "Collectors and collecting", in: *Interpreting Objects and Collections*, ed. Susan M. Pearce, London and New York, 2003, 317–326.

Blagojević, Ljiljana. *Itinereri: Moderna i Mediteran. Tragovima arhitekata Nikole Dobrovića i Milana Zlokovića*, Službeni glasnik i Arhitektonski fakultet, Beograd, 2015.

Blagojević, Ljiljana. *Modernism in Serbia. The Elusive Margins of Belgrade Architecture 1919–1941*, MIT Press, Cambridge, 2003.

Благојевић, Љиљана. „Raumplan у породичним кућама архитекта Милана Злоковића: интерпретација и реализација изворног концепта", *АУ* 5 (Београд), 1998, 43–56.

Благојевић, Љиљана., „Транскултурални интинерери архитекта Милана Злоковића", *АУ* 32 (Београд), 2011, 3–15.

Благојевић, Љиљана. „Транспозиција духа и карактера, италијанско-медитеранске архитектуре у раним пројектима Милана Злоковића", *АУ* 34 (Београд), 2012, 3–13.

Blagojević, Ljiljana. „Fervet Opus: Milan Zloković and Architecture of the City", *SAJ* 2/1 (Beograd), 2010, 7–18.

Bogdanović, Bogdan. „Povodom dodeljivanja nagrade za životno delo Milanu Zlokoviću", *Arhitektura urbanizam* 22–23 (Beograd), 1963, 105–106.

Bulatović, Dragan. *Od trezora do tezaurusa*. Teorija i metodologija izgradnje tezaurusa baštinjenja, Beograd, 2015. https://drive.google.com/file/d/0B8_S5L87l0-eMV9MUmYyRDVxUFYxWUdLZlNtVldtaUp2Rk9n/view?pli=1 [приступљено 15. 1. 2020].

Којић, Бранислав. *Друштвени услови развитка архитектонске струке у Београду 1920–1940*, САНУ, Београд, 1979, 169, 181.

Ван Менш, Питер. *Ка методологији музеологије*, Музеј науке и технике, Београд, 2015.

Desvallées, André et Mairesse, François (ed.). *Key Concepts of Museology*, Armand Colin and ICOM, Paris, 2010.

Ђурђевић, Марина. „Заоставштине српских архитеката у Музеју архитектуре и њихов значај за иаторију архитектуре и службу заштите", *Флогистон* 10 (Београд), 2000, 231–235.

Ђурђевић, Марина. „Живот и дело архитекте Милана Злоковића (1898–1965)", *ГГБ* 38 (Београд), 1991, 145–168.

Закон о култури, Службени гласник РС 79/09

Закон о културним добрима, Службени гласник РС 71/94

Zloković, Milan, Zloković, Đorđe i Mojović, Milica, „Viša pedagoška škola u Prizrenu", *Zbornik radova IAU* 6 (Beograd), 1972, 38–39.

Zloković, Milan. „Nova učiteljska škola u Prizrenu. Studijska primena modularne koordinacije mera na projekat zgrade montažnog tipa", *Zbornik radova IAU* 1(Beograd), 1961, 15–22.
Зловић, Милан. „Први салон југословенске савремене архитектуре", *Време* (Београд), 18. 2. 1931.
Zloković, Milan. „Učiteljska škola u Prizrenu", *Arhitektura urbanizam* 38 (Beograd), 1970, 48–50.
Кадијевић, Александар. „Значај заоставштина архитеката за историографију српског градитељства и службу заштите". *Наслеђе* 3 (Београд), 2001, 211–215.
Кадијевић, Александар. „Прилог тумачењу опуса истакнутих београдских градитеља: Милан Зловић и тражење националног стила у српској архитектури", *ГГБ* 47–48 (Београд), 2000–2001, 213–224.
Камилић, Викторија. „Осврт на делатност Групе архитеката модерног правца. Поводом осамдесетогодишњице оснивања", *ГГБ* 55 (Београд), 2008, 239–264.
Makdonald, Šeron. „Kolekcionarstvo", u: *Vodič kroz muzejske studije*, prir. Šeron Makdonald, Beograd, 2014, 123–147.
Максимовић, Бранко. „Изложба Групе архитеката модерног правца у Београду", *БОН* 3 (Београд), 1933, 228–230.
Маневић, Зоран. *Зловић*, Музеј савремене уметности и Институт за историју уметности, Београд, 1989.
Маневић, Зоран. *Појава модерне архитектуре у Србији* (докторска дисертација), Филозофски факултет Универзитета у Београду, 1980.
Маневић, Зоран. „Зловићев пут у модернизам", *ГГБ* 23 (Београд), 1976, 287–298.
Marjanović, Minja. „Milan Zloković and the Problem of Proportions in Architecture", *SAJ* 2/1 (Beograd), 2010, 69–96.
Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju*, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 1993.
Mijajlović, Mirjana i Stojanović, Angelina. "Digitization process in Belgrade City Museum", *Преглед Националног центра за дигитализацију* 17 (Београд), 2010, 50–56.
Milinković, Mirjana. „Setting the Distance: Theoretical Practice of Milan Zloković and its Material Corollaries", *SAJ* 2/1 (Beograd), 2010, 19–46.
Панић, Вања. *Милан Зловић: афирмација модернизма*, Архитектонски факултет, Београд, 2011.
Pearce, Susan M. "Collecting reconsidered", in: *Interpreting Objects and Collections*, ed. Susan M. Pearce, London and New York, 2003, 193–204 .
Pearce, Susan M. "The urge to collect", in: *Interpreting Objects and Collections*, ed. Susan M. Pearce, London and New York, 2003, 157–159.
Петров, Михаило. „Десета изложба ликовне скупине Облик", *Правда* (Београд), 25. 12. 1933.
Пурић-Зафироски, Татјана. „Пропорцијска анализа у текстовима архитекте Милана Зловића (1946–1965)", *Флогистон* 11 (Београд), 2001, 129–150.
Rússio, Waldisa. „Basic Paper", in *Museological Working Papers* 2, ed. V. Sofka, ICOM and Statens historiska museum, Stockhom, 1981, 56–57.
Stransky, Zbynek. „Temelji opće muzeologije", *Muzeologija* 8 (Zagreb), 1970, 40–91.
Стручно упутство о условима и начину чувања и коришћења уметничко-историјских дела, http://www.narodnimuzej.rs/wp-content/uploads/2018/06/Stru--no-uputstvo-o-uslovima-i-na--inu---uvanja-i-kori----enja-umetni--ko-istorijskih-dela.pdf [приступљено 18. 12. 2019]
Šola, Tomislav. "On the nature of the museum object. Intordustory reflexions to the topic", in: *Originals and substitutes in museum*. *ICOFOM Study Series* 9, ed.V. Sofka, Stockholm, 1985, 79–86.
Šola, Tomislav *Prema totalnom muzeju*, Centar za muzeologiju i heritologiju, Beograd, 2011.

ИЗВОРИ

Музеј града Београда, Административна архива, Протокол о сарадњи 02 Бр. 66/27 од 27.5.2017.
Музеј града Београда, Административна архива, Уговор о поклону 02 Бр. 39/35 од 26.11.2018.
Музеј града Београда, Административна архива, Извештај о реализацији пројекта у области културног наслеђа и библиотечко-информационе делатности, 02. Бр 31/79 од 26.12.2018.

Музеј града Београда, Административна архива, Извештај о реализацији пројекта у области културног наслеђа и библиотечко-информационе делатности, 02. Бр 3760/1 од 31. 12. 2019.

ОНЛАЈН ИЗВОРИ

http://www.icom-cc.org/242/about/terminology-for-conservation/#.Xh2r_tJKjcs [приступљено 14. 1. 2020]
http://cik.org.rs/wp-content/uploads/2016/06/1.2.terminologija_srpski.pdf [приступљено 14. 1. 2020]
http://www.mgb.org.rs/zbirke?issearch=1&category_id=90 [приступљено 10. 1. 2020]

СКРАЋЕНИЦЕ

АА МГБ – Административна архива Музеја града Београда
АУ – *Архитектура и урбанизам*
БОН – *Београдске општинске новине*
ГАМП – Група архитеката модерног правца
ГГБ – Годишњак града Београда
ИАУ (IAU) – Институт за архитектуру и урбанизам
Краљевина СХС – Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца
SAJ – *Serbian Architectual Journal*
САНУ – Српска академија наука и уметности
СФРЈ – Социјалистичка федеративна република Југославија
ФНРЈ – Федеративна народна република Југославија

Angelina Ž. Banković

MUSEALIZATION OF MILAN ZLOKOVIC'S LEGACY AS AN EXAMPLE OF PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE

Summary: This paper presents, using the example of architect Milan Zloković's (1898–1965) legacy, the way in which process of musealization contributes to preservation and protection of cultural heritage. In cooperation with Foundation Milan Zloković, founded in 2016 by his inheritors, the Belgrade City Museum began transfer of legacy and formation of bequest in 2018. Although Zloković was a pioneer of modern movement in Serbian architecture and is, according to numerous published papers, one of the most eminent Serbian architects of the first half of the 20th century, his legacy hasn't been, until now, musealizaed or given the status of cultural heritage according to the Law. That, among other things, contributed to the incomplete comprehension of his architectural work.
The main goal of this papier is to present the process of musealization in theory and practice, the way it was implemented towards Zloković's legacy, its results, as well as its importance considering the protection of cultural heritage. The paper consists of short presentation of Milan Zloković and his architectural work, standing out his importance in domestic architectural history, following the presentation of musealization process according to selected authors, as Peter van Mensh, Ivo Maroević, Zbynek Stranski or Dragan Bulatović, and Serbian Law of Culture and Law of Cultural Heritage. After that, the content of legacy is introduced, as well as its musealization in the Belgrade City Museum and achieved results. In conclusion, changes that every museum object undergoes during the musealization and their importance are emphasized, as the way in which musealization contributes to the protection of cultural heritage.
Keywords: musealization, Milan Zloković, cultural heritage protection, bequest